

Nr 240.

Av herr **Leo**, angående viss fondering av statens utdelningar å aktier i Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag.

I förslaget till riksstat för budgetåret 1928—1929 är upptaget såsom inkomst från Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag ett belopp av icke mindre än 14,500,000 kronor. Dessa 14,5 miljoner beräknas alltså utgöra statens vinst under budgetåret från brytningen i de lappländska järnmalmfälten.

Då riksdagen i fjol delgav Kungl. Maj:t sitt godkännande av 1927 års stora malmavtal anförde den i sin skrivelse bland annat följande:

»I detta sammanhang har riksdagen funnit det böra tagas under övervägande, huruvida icke någon del av statens blivande inkomst från malmbolaget bör — utöver de garanterade fraktavgifterna — i någon form komma statens järnvägar till godo. Riksdagen vill erinra om att riksdagen i skrivelse nr 55 år 1926 funnit det framstå såsom en angelägen uppgift att söka åvägbringa en ökad amortering av det i statens affärsverk nedlagda lånekapitalet. Med beaktande av denna synpunkt skulle det enligt riksdagens mening vara önskligt, att en avsevärd del av statens inkomster från malmbolaget årligen bleve använd till avbetalning av oräntabla delar av det lånekapital, som är nedlagt i statens järnvägsanläggningar. Ränteanspråken på statens järnvägar skulle härigenom i motsvarande mån minskas. Därtill kommer, att ett sådant förfarande skulle stå i överensstämmelse med en enligt riksdagens mening beaktansvärd grundsats, som bland annat kommit till uttryck i statskontorets utlåtande, nämligen den att inkomster uppkomna genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebär en konsumtion av själva kapitalet, icke böra i sin helhet tagas i anspråk för statens löpande utgifter.»

Man finner av detta uttalande, att riksdagen anslöt sig till den av statskontoret i dess utlåtande över förslaget till malmavtal hävdade *grundsatsen*, »att inkomster uppkomna genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebär en konsumtion av själva kapitalet, icke böra i sin helhet tagas i anspråk för statens löpande utgifter».¹ Som ett *temporärt* uttryck för

¹ Statskontorets yttrande hade i denna del följande lydelse: »Inkomsten uppkommer genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebära en konsumtion av själva kapitalet. En sund finanspolitik borde därför kräva, att icke inkomsten i sin helhet tages i anspråk för statens löpande utgifter, utan att en avsevärd del i stället nedlägges i andra kapitaltillgångar av räntabel natur eller sålunda användes till bestridande av sådana statsverkets utgifter för kapitalökning, till vilka eljest lånemedel *bruka anlitas*. Denna fråga äger givetvis icke direkt sammanhang med den nu föreslagna uppgörelsen mellan staten och bolagen. Det synes emellertid statskontoret motiverat, att statsmakterna till principiellt övervägande upptaga berörda för statens framtida finanspolitik viktiga fråga redan då de beslut skola fattas, som komma att tillföra staten det ökade inkomstillflödet.» Kungl. Maj:ts proposition nr 241, år 1927, sid. 72.

denna grundsats uttalade riksdagen önskvärdheten av att »en avsevärd del av statens inkomster från malmbolaget årligen bleve använd till avbetalning av oräntabla delar av det lånekapital, som är nedlagt i statens järnvägsanläggningar».

Ovannämnda av riksdagen uttalade grundsats har emellertid icke satt minsta spår i årets budgetsförslag. Den har tvärtom med stor fingerfärdighet trollats bort; man letar förgäves efter ens ett försök att föra den ut i verkliga livet. Första tempot för att åstadkomma detta försvinnande består däri, att finansministern framställer saken så som om en uttalad önskan om *tillämpning på visst sätt* av grundsatsen vore huvudsaken, medan frågan om grundsatsens *principiella tillämpande* vore av underordnad betydelse. Då det därför befinnes, att malminkomsterna enligt finansministerns mening icke behövas för det av riksdagen i fjol omnämnda ändamålet — amortering av vissa järnväglåneemedel — avföres hela frågan från dagordningen med en vag anvisning, att den under vissa förutsättningar kan komma upp igen någon gång i framtiden.

Principen att ett lands kapital icke bör utan vidare konsumeras är emellertid alltför viktig för att övergivnas innan den, såsom i detta fall, ens hunnit tillämpas. Att utbrytningen av ett lands malmtillgångar innebär ett förminskande av själva kapitalet, torde av ingen kunna bestridas. Jord och skogsmark ge nya skördar, vattnet matar oupphörligt våra kraftverk, men i en tömd gruva leta våra efterkommande förgäves efter bidrag till sin försörjning.

Därmed är icke sagt, att den nu levande generationen nödvändigtvis skall spara mer eller mindre av malmtillgångarna åt kommande generationer. Frågan om malmhushållningen behöver icke beröras i detta sammanhang. Vad det här gäller är skyldigheten för oss, som förbruka en landets kapitaltillgång, att åtminstone delvis ställa annat kapital, andra materiella resurser till våra efterkommandes förfogande. I annat fall göra vi oss i verklig mening skyldiga till kapitalförstöring, vi »konsumera själva kapitalet».

Nu är det klart, att en större eller mindre del av vinsterna från de norrländska gruvorna alltid i en eller annan form användes till ny kapitalbildning. Teoretiskt kan detta sägas också om statens del av vinsten, även för det fall, att den användes till täckande av statens löpande utgifter. Ty därigenom kunna skatterna sänkas, och medborgarna alltså få större möjlighet till enskilt sparande. Till vilket belopp och på vilket sätt denna skattesänkning uppsparas undandraget sig dock all kontroll och allt bedömande. Oavsett denna omständighet måste kravet på att ny kapitalbildning verkligen sker i främsta rummet ställas på den, som bär ansvaret för det kapital som förbrukas, d. v. s. i detta fall staten. Statsmakterna har här icke rätt att på de enskilda medborgarna övervältra ansvaret och åtgärderna för att landets materiella resurser icke för framtiden förminskas.

Frågan hur stor del av malminkomsterna som bära användas till ny ka-

pitalbildning, låter sig icke besvaras med hänvisning till några teorier eller principer. Om vi ha skyldighet mot våra efterkommande, ha vi också skyldighet mot oss själva. Den generation, som offerar tid och möda på att nyttiggöra jordens dolda skatter, torde ha rätt att, om den vill och därav har behov, använda en rimlig del av vinsten för att höja sin levnadsstandard. Vad som kan menas med rimlig del få de olika tidsförhållandena själva avgöra. I tider av större ekonomisk knapphet är också en förbrukning av en större kapitaldel befogad, i tider av lättad ekonomi är kravet på sparande större. Den tid vi just nu genomleva kan för vårt lands vidkommande icke sägas vara utmärkt av vare sig större knapphet eller större välstånd, så som vi äro vana att fatta dessa begrepp. I vilken riktning utvecklingen kommer att gå veta vi intet bestämt om. Under sådana förhållanden få vi åt våra efterkommande ge vad vi anse oss ha råd till. Fjolårets riksdag talade om att en »avsevärd del» av statens vinster från malmbolaget borde användas för kapitalökning (avbetalning av oräntabelt lånekapital). Såsom en avsevärd del av 14,5 miljoner kronor skulle jag i detta fall vilja beteckna ett belopp av 5 miljoner kronor.

Huru bör detta belopp användas? Kapitalbildning kan ske på många olika sätt. Ett är, att, som riksdagen i fjol föreslog, avbetala oräntabla delar av i statens järnvägar nedlagt lånekapital. Finansministern förklarar emellertid att en dylik användning av vinsten ej är behovet påkallad, med hänsyn till de kraftiga och snabba avbetalningar av oräntabla lånekapital, som kunna göras med andra, för ändamålet på förhand bundna medel. I en tid, då landet har överskott på arbetskraft, synes det också mindre lämpligt att anlita den annars bekväma utvägen att minska landets skuld, enär det är ovisst, huruvida det sålunda frigjorda kapitalet stannar inom landets gränser. För visso stå många andra utvägar öppna, där kapitalbildandet kan förenas med strävandet att omedelbart skapa arbetstillfällen åt vårt befolkningsöverskott, som ju under alla förhållanden måste beredas försörjning. Uppslag i den riktningen saknas ingalunda, de tvärtom trängas med varandra. Man behöver blott visa på vid årets riksdag från olika håll väckta motioner om anslag för skogsodling av kalmarker, för nyodlingar, för Norrlands kolonisering och elektrifiering m. m. för att det klart skall framgå, hur uppgifter överallt ligga och vänta på sin lösning och hur starkt intresset för dessa ting är bland vårt folk.

Naturligtvis måste de sålunda ingivna förslagens värde noga prövas. Vad det gäller är att finna ett sätt för placering av ifrågavarande statsmedel, som med någorlunda säkerhet kan sägas både främja kapitalbildningen och lätta arbetslösheten. Lösningen kan ligga inom ramen av någon av de ovan angivna frågorna, vilka väsentligen avse att åstadkomma framtida ökning eller högre avkastning av landets olika naturtillgångar, den kan också ligga i en utvidgning av statens egen produktiva verksamhet eller i ekonomiskt stöd åt den enskilda företagareverksamheten. Möjligen kan ur riksdagens

behandling av de ovan antydda motionerna kristalliseras ut ett godtagbart förslag redan i år. I annat fall bör det bli en angelägenhet av vikt för regeringen att snarast pröva. Vad som för mig för tillfället framstår angelägnast det är, att det redan i år avsättes medel, så att det blir möjligt att förverkliga den av fjolårets riksdag som beaktansvärd betecknade grundsatsen, att »inkomster uppkomna genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebär en konsumtion av själva kapitalet, icke böra i sin helhet tagas i anspråk för statens löpande utgifter».

Jag har givetvis icke förbisett, att ett bifall till min framställan här nedan skulle medföra, att de föreslagna skattesänkningarna icke i sin helhet kunde genomföras. Invändningarna däremot — de lära icke utebli — äro redan indirekt bemötta i den föregående motiveringen. Jag inskränker mig därför till att i enlighet med min principiella åsikt om skattebördornas rättvisa fördelning framhålla, att en eventuell förhöjning i regeringens skatteförslag bör träffa inkomst- och förmögenhetsskatten. Om fem miljoner undantagas från budgetens inkomstsida innebär det i så fall, att det föreslagna skatteprocenttalet höjes från 150 till 155.

Med hänvisning till det anförda får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta, att av statens utdelningar å aktier i Luossavaara—Kirunavaara aktiebolag under budgetåret 1928—1929 avsätta 5 miljoner kronor till en fond, avsedd att efter beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen användas för främjande av ny kapitalbildning i landet eller annars för igångsättande eller understöd åt inhemska produktiva företag.

Stockholm den 21 januari 1928.

Henning Leo.